

Stockholm 2023-09-18

Publicistklubben ber härmed att få lämna synpunkter på *En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp* (SOU 2023:17).

Robert Aschberg
ordförande

Vår referens:
Nils Funcke
[nils.funcke@gmail.com](mailto:nil.funcke@gmail.com)
072 - 563 38 64

Till

Regeringskansliet, justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.l5@regeringskansliet.se

Diarienummer Ju2023/01030

Yttrande över förslaget om en tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp

Inledning

Publicistklubben har sedan 1874 verkat för en vid tryck- och yttrandefrihet. En av grunderna för det svenska statsskicket och som definierar Sverige som en demokrati.

Övergripande bestämmelser

Det är en självklarhet att ett samhälle för att hänga ihop och fungera kräver att det sätts gränser för yttranden. Det är nödvändigt för att skydda samhällsviktiga funktioner, grupper av individer och enskilda personer mot oförsvarliga yttranden. De tar sig uttryck i bestämmelser om spionage, hets mot folkgrupp respektive förtal.

Bestämmelser som finns såväl i brottsbalken men även för de särskilt starkt skyddade yttranden som sker i medier som faller in under tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Regeringsformen kräver återhållsamhet och tydliga motiv för att begränsa såväl den allmänna yttrandefriheten som yttranden inom yttrandefrihetsgrundlagarna. I RF 2 kap. 20 § anges att begränsningar endast får göras "för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle" och aldrig sträcka sig längre än nödvändigt för att tillgodose ändamålet. Begränsningar får heller inte sträcka sig så långt att de "utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen" och inte genomföras "enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning". De ska därtill vara effektiva och förutsebara.

I 23 § specificeras inom vilka samhällsområden som begränsningar får göras men att lagstiftaren vid begränsningar särskilt ska beakta "vikten av vidast möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter."

Yttranden inom TF/YGL skyddas därtill av att de särskilda reglerna för att ändra i grundlag ska tillämpas.

Hets mot folkgrupp

Bestämmelsen om hets mot folkgrupp i Brb 16 kap. 8 § har sedan dess tillkomst 1948 ändrats både vad gäller vilka grupper som ska omfattas och vilka yttranden som ska anses straffbara. Den kanske största förändringen i sak skedde 1971 när inte bara hatiska uttryck utan även uppgifter som anses missaktande straffbelades. De

förändringar som gjorts i brottsbalken har getts genomslag i tryckfrihetsförordningens brottskatalog 7 kap. 6 §.

Inledningsvis vill vi starkt avstyrka utredningens förslag. Även om utredningen hävdar att tanken inte är att vidga straffansvaret innebär "förtydligandet" att straffbelägga uttalanden som "förnekar, urskudar eller uppenbart förringar" ett folkmord "brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser eller aggressionsbrott" att fler yttranden kommer att falla in under bestämmelsen och därefter prövas mot rekvisitet om "gärningen är ägnad att uppmana till våld mot, hota eller uttrycka missaktning" mot en grupp eller utpekad i gruppen.

Motivet för ett förtydligande

Anledningen till utredningen och förslagen är att EU-kommissionen inlett ett överträdelseärende mot Sverige och ett antal länder som inte anses ha införlivat rambeslutet mot rasism på ett korrekt sätt i nationell lag.

Under prövningen har den svenska regeringen hävdat att Sverige uppfyller åtaganden enligt rambeslutet genom bestämmelserna om hets mot folkgrupp, uppvigling och olaga hot. Regeringen har framfört att straffbeläggandet av yttranden som uttrycker "missaktning" är mer långtgående än kravet i rambeslutet att kriminalisera hatiska uttryck. Utredningen delar regeringens uppfattning i sak.

Argumentet har inte bitit på kommissionen utan överträdelseärendet har drivits vidare med krav på att det uttryckligen i lagtexten ska framgå att uppmaningar till våld mot en folkgrupp och förringande av folkmord är straffbara.

Regeringen har därför förklarat att den är beredd att pröva om ett förtydligande är förenligt med en långtgående yttrandefrihet.

Förslaget i sak

Förslaget innebär inte att de grupper som skyddas av bestämmelsen idag vidgas. Även i fortsättningen omfattas grupper av personer med anspelning på "ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande eller uttryck".

Förtydligandet genom att införa "uppmanar till våld" i bestämmelsen om hets mot folkgrupp finns i sak inget att invända emot. Det är däremot inte nödvändigt eftersom nuvarande skrivning om hot inkluderar inte bara uppmaningar till våld utan också andra former av hot.

Bestämmelsen om hets mot folkgrupp syftar till att skydda specifika grupper mot avhumanisering och våld. Att som utredningen föreslår lägga till "eller en enskild i någon av dessa grupper" innebär en dubblering av straffbestämmelserna eftersom enskilda skyddas av bestämmelsen om olaga hot. Det innebär också att den struktur med en bestämmelse som tar sikte på grupper och en som skyddar enskilda bryts. Sådana lagkollisioner gagnar inte tilliten till lagstiftningen och innebär som framhålls i utredningen inte någon förstärkning av skyddet för enskilda eller deras möjligheter att få skadestånd.

I ett nytt stycke införs ett förnekelsebrott. Enligt förslaget ska det vara straffbart att sprida yttranden som "förnekar, urskuldar, eller uppenbart förringar ett brott som utgör eller motsvarar folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse eller aggressionsbrott". En förutsättning är att en svensk eller internationell domstol som Sverige erkänner fastställt att det rör sig om ett folkmord etc. Ytterligare en förutsättning för straffbarhet är att yttrandet "är ägnad att uppmana till våld mot, hota eller uttrycka missaktning" för en grupp eller enskild i någon av de grupper som anges i bestämmelsen.

Med tanke på kraven för att ett yttrande ska vara straffbart anser utredningen att "ändringarna innebär dock inte att gärningar som tidigare varit straffria blir brottsliga". Sammanfattningsvis konstaterar kommittén "att fall av offentligt urskuldande, förnekande eller flagrant förringande av folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser enligt Romstadgan samt brott mot freden, krigsförbrytelser brott mot humaniteten enligt Nürnbergtribunalens stadga – som görs på ett sådant sätt att gärningen är ägnad att uppmana till våld eller hat mot en skyddad grupp – är straffbara som hets mot folkgrupp".

Kommittén har "inte kunnat identifiera någon sådan gärning som inte skulle omfattas av den nu gällande kriminaliseringen".

Men det innebär inte att bestämmelsen om urskuldande och förringande inte riskerar att hämma en nödvändig diskussion och samtal om bland annat folkmord och aggressionsbrott. Det måste vara möjligt att ifrågasätta om övergrepp mot en folkgrupp utgör ett folkmord samt att diskutera dess omfattning och orsaker. Det samma bör gälla till exempel aggressionsbrott även om det finns en lagakraftvunnen dom i till exempel en internationell domstol. Att begränsa en vederhäftig diskussion genom att upphöja något till en statligt fastställd sanning i alla detaljer som inte får ifrågasättas gagnar minst av allt de utsatta eller drabbade.

Kommittén bekräftar dessa farhågor. I sin konsekvensbeskrivning skriver kommittén att ändringarna "bedöms kunna leda till ökade möjligheter att motverka antisemitism och annan rasism" och införandet av ett förnekelsebrott "kan medverka till att minska förekomsten av sådana yttranden".

Kommittén konkretiserar signalvärdet av förändringarna med en undervisningssituation. Ett förnekelsebrott "kan tjäna som ett pedagogiskt verktyg som kan användas främst i förhållande till ungdomar. Skulle till exempel en elev i en undervisningssituation ifrågasätta Förintelsen kan läraren peka på att förintelsens minne uttryckligen är skyddat av den svenska staten".

Det må vara ett effektivt sätt att avfärda en invändning men inte att övertyga eleven om det helt eller delvis felaktiga i dennes uppfattning eller felaktigt ställda frågor.

Mer långtgående än vad som krävs

Även om förslaget enligt kommittén inte innebär någon nykriminalisering innebär regleringen "en mer omfattande reglering än vad rambeslutet kräver" med tanke på hur nuvarande bestämmelser är utformade. Kommittén framhåller bland annat att antalet

grupper som skyddas är fler än i rambeslutet, att Sverige straffbelägger yttranden även om de framförts i en sluten krets och gäller inte bara den som sprider hat och uppmanar till våld utan även straffbelägger yttranden som är "missaktande", till exempel genom att tillskriva en grupp av personer negativa egenskaper som gör att andra ser ned på dem.

Införandet i tryckfrihetsförordningen

Enligt rambeslutet finns ingen skyldighet för medlemsländerna att göra förändringar som står i strid med grundläggande principer som rör tryck- och yttrandefriheten. Regeringen konstaterar i direktiven till kommittén att Sverige inte är skyldigt att göra förändringar i tryckfrihetsförordningen. Kommittén erinrar om inskränkningar av yttrandefrihetsgrundlagarna alltid bör ske med "eftertanke och stor återhållsamhet" och att det ska finnas ett "påtagligt behov" av att göra inskränkningar inom det särskilt stark skyddade yttrandefrihetsområdet.

Trots att ändringarna inte är motiverade i sak utan snarare vederläggs av kommitténs egen argumentering anser kommittén att de föreslagna ändringarna ska få genomslag i tryckfrihetsförordningen. Kommittén är tydlig med att de föreslagna ändringarna inte innebär att fler yttranden än de som redan idag blir brottsliga. Motivet är att undvika att EU kommissionen driver frågan vidare och att lagstiftningen ska bli "språkligt och systematiskt sammanhängande" och att kriminaliseringen ska vara "konsekvent och tydlig".

Det är inte första gången under senare år som eftertanke och återhållsamhet får vika för formella invändningar. Förslaget att förtydliga bestämmelsen om hets mot folkgrupp blir därmed ytterligare ett exempel på att Sverige lagstiftar mot bokstaven och andan i regeringsformen och istället för att utmana böjer sig för EU kommissionen.

Publicistklubbens uppfattning

- Utredningen bör inte leda till lagstiftning.
- Om regeringen trots allt väljer att gå fram med en lagrådsremiss så bör den endast avse bestämmelsen i brottsbalken. Tryckfrihetsförordningen bör lämnas orubbad.
- Rekvisiten "förnekar, urskuldar eller uppenbart förringar" vad gäller förnekelsebrottet öppnar för långtgående tolkningar. De är oförutsebara och i synnerhet rekvisitet "uppenbart förringar" riskerar att träffa åsikter och värderingar som bör anses legitima, till exempel ifrågasättande av omfattningen av ett folkmord. Ska en förändring göras bör rekvisitet begränsas till "förnekelse".

Robert Aschberg
Ordförande

/Nils Funcke
föredragande